

La sfârșitul anilor '20 ai secolului trecut, în mileniul al II-lea, scriitorul Panait Istrati și muziciana geneveză Marie-Louise Baud-Bovy, căreia i se spunea Bilili, au trăit o foarte complicată istorie de dragoste. El a fost prima ei iubire, dar nu și ultima, nici ea nu a fost ultima lui iubire, iar eu, fiindcă e nevoie și de persoana întâi, mai ales în afaceri atât de delicate, mi-am luat scandalosa libertate de a vă spune cum nu s-a întâmplat, dar ar fi putut să se întâmple. În această carte se găsește un strop de realitate, într-un ocean de ficțiune.

Aceasta este povestea pe care am vrut s-o scriu.

I. BILILI



Bineînțeles că am vrut să fie al meu.

Înainte să mă judecați, înainte să mă condamnați, trebuie să înțelegeți cum erau anii aceia, mai ales că totul aparține acum trecutului.

Războiul ne învățase să nu mai avem răbdare. Orice zi putea fi ultima zi, iar nopțile erau cu atât mai importante. Chiar și noi în Elveția simțeam la fel.

Nu îmi murise nimeni pe front, dar văzusem bărbați mutilați, bărbați ajungând într-un singur picior până la Geneva.

Pacea în Europa parcă a izbucnit la fel de brusc precum războiul. În primele zile de pace a bătut un vânt atât de turbat încât ne trezeam uneori cu dezgustătoarea nostalgie a războiului.

Tata avea o poziție în oraș, era directorul Conservatorului, poate că într-adevăr fusem prea răsfățată, mai ales că mama murise ca să îmi dea mie viață. Fusesse o pianistă, se povestea, extraordinară. Nu m-am simțit niciodată vinovată, deși poate că așa s-ar fi cuvenit.

Și – ce să vă spun altceva? – aveam o nevoie de libertate ca o adolescentă, începeam aventuri fără regrete și mă despărțeam fără drame sau reproșuri.

Trecusem de douăzeci de ani și până la treizeci cine știa dacă voi mai ajunge. Nu ne făceam planuri, v-am spus. Așa trăiam toți

pe atunci. În plus, noi la Geneva mereu am fost extraordinar de mândri de libertatea noastră.

De fapt, nu v-am spus chiar tot și trebuia să încep diferit: el a fost prima mea dragoste.

De obicei se întâmplă cu totul altfel: la câțiva ani după ce prietenul tău invizibil dispare într-o dimineață ca și cum n-ar fi fost, te îndrăgostești de un băiat de vârsta ta, de pe strada pe care locuiești sau pe care îl vezi în drum spre școală, începi viața secretă, nimeni nu te înțelege, cine a mai trăit așa ceva vreodată, cine a mai putut trăi așa ceva vreodată? Nu vrei să știi și nici nu ai cum să accepți că toți oamenii care trăiesc și toți oamenii care au murit au mers pe exact același drum.

Și îl vezi, îl vezi cum devine altceva, nou, puternic și necesar, deja nu mai poți trăi fără el, o simți, te sufoci.

Și îl vezi cum se străduiește să se apropie de tine, să îți facă pe plac, cum îți promite luna de pe cer, dar tu nu vrei luna de pe cer, vrei să îl săruți și în cele din urmă, când totul este perfect și în sfârșit e liniște, îl săruți. O să dureze pentru totdeauna, nu? O să fie mereu ca acum, nu? Vă jurați că așa va fi și mâna ta dreaptă e în mâna lui stângă – veți fi nedespărțiți și de nedespărțit, ca siamezii.

Cum e vara în Siam?

Întotdeauna se va găsi un timp și un loc unde să puteți fi doar voi și să fie perfect, să fie liniște.

Dar jurămintele se întâmplă să fie false și nici măcar nu e vina cuiva, și mai departe urmează să descoperi, puțin câte puțin câte puțin câte puțin, că el nu era cum credeai și nici tu nu erai cum credea el și vă lăsați urme în suflet, pe care timpul uneori, deși mai degrabă rar, le vindecă, el pleacă, departe, foarte departe, pleacă în Siam, poate măcar acolo mai există iubire pentru totdeauna.

Apoi vin alte și alte și alte întâmplări și pentru o vreme nu te mai gândești deloc la el, apoi începi să îmbătrânești și devii melancolică și tot mai des îți amintești altfel toate cele întâmplate, chiar erai o fată drăguță și poate că ar fi putut să fie altfel, nu mai știi nimic de

el de zeci de ani, oare mai trăiește, apoi realitatea se întoarce și el rămâne acolo, în amintire, îți umblă prin sânge, prin gânduri, singurul rai care le e dat fostelor iubiri, chiar erai o fată drăguță, serios.

Acum nu mai e vară în Siam și mâinile de fum ale timpului trecut te sugrumă, chiar ați existat voi, chiar ai existat tu, fata drăguță?

Asta li se întâmplă de obicei, spuneam, celor tineri, în timpuri normale. Dar noi nu trăisem timpuri normale și nici eu nu le semănam celorlalte fete.

Îmi începusem viața secretă, cincisprezece ani, preludiu, șaisprezece ani, vârsta de aur, o țigară, un pahar de vin, șaptesprezece ani, o noapte cu hașîș, un bărbat pe care abia dacă mi-l amintesc, fără cravată și fără sentimente, îmi începusem viața secretă fără să iubesc și trecusem mai departe și mai departe, la capitole noi. Poate că îmi și pierdusem speranța că voi simți vreodată ceva, acel ceva pe care îl așteaptă toate fetele, iar cele drăguțe și mai mult. Dar s-a întâmplat, chiar atunci s-a întâmplat.

Era aprilie 1926, trecuse de jumătatea lunii, vântul nu mai turbase ca în primele zile de pace și lacul era liniștit, el urmasse chemarea unui prieten, un scriitor evreu, Josué Jéhouda, pe care îl cunoscuse cu aproape un deceniu în urmă într-un sanatoriu de tuberculoși. Era unul dintre marii săi prieteni, omul care îi dăduse să citească Romain Rolland, un nume care aproape s-a uitat, scriitor care în 1915 luase Premiul Nobel pentru Literatură și era conștiința Europei.

Josué Jéhouda avea figura unui om inteligent și bun, care nu spunea, deși ar fi putut să spună: „Panait este opera mea!“. Aveau planuri să scrie împreună mai multe cărți, dar până la urmă n-au mai scris decât una, care a trecut mai degrabă neobservată: „Familia Perlmutter“. Ca să fiu sinceră până la capăt, nici măcar eu nu am citit-o.

Iar el – el bineînțeles că era fermecător și sălbatic, chiar dacă pe fruntea sa, pe obrajii săi se putea citi limpede că trăise mult și mai mereu greu. Și în obrajii mei se putea citi ca într-o hartă.

II. PANAIT



„La naiba, nu mai sunt copil!“, mi-am spus în timp ce străbăteam buimac una dintre străzile secundare care mă întorceau la hotelul unde Bilili pesemne că deja se trezise.

Chiar nu puteam să fac altfel. M-am trezit lângă o femeie frumoasă, răstignită lângă mine ca un Hristos, bineînțeles că am alergat să bat depeșă către cealaltă, cea care mă aștepta acasă, Anna: „Ți-am spus că va veni și ziua în care voi iubi două femei. A venit. Nu ne rămâne decât să fim înțelepți“.

I-am promis că nu o voi minți niciodată, că voi fi sincer dacă va mai fi loc pentru încă o iubire în inima mea. Știa bine ce fel de inimă am, știa că va veni ziua aceasta, poate că ar trebui să se mire că a venit abia acum, după atâția ani.

I-am spus-o din prima zi: „Eu pot să iubesc mai multe femei deodată, sper că înțelegeți și nu vă deranjează și, când ziua va veni, vom fi înțelepți și vom putea trăi toți împreună, liberi și fericiți“.

Chiar așa i-am spus, folosind pluralul de politețe. Eram în tren, unul dintre trenurile acelea de la începutul deceniului, poate nu le-ați uitat.

Anii 1920 abia veniseră, eram – orice s-ar spune – vii, chiar dacă din război nu ieșise nimeni cu adevărat teafăr, întreg la trup și la minte, iar trenurile care rămăseseră în funcțiune, cu confortul lor vechi, aminteau de o vârstă care acum părea îndepărtată, de o lume dispărută. De aceea, în vagoane mirosea a trecut și doamnele

erau melancolice și priveau mult pe geam, la peisajele acelea care fac, totuși, din Franța cea mai frumoasă țară din lume, desigur după Italia.

Și dacă nu ar fi fost această tânără femeie tulburătoare aș fi citit sau m-aș fi gândit pe îndelete și fără pic de rușine la nuvela lui Guy de Maupassant în care, într-un alt tren, un tânăr tâmplar flămând ajută o doică să scape de povara laptelui din sânii săi de mamă fără copil. Parcă tot la Nisa mergea și trenul acela, nu îmi mai amintesc, nu am avut niciodată o memorie prea bună.

Călătoream, spuneam, de la Paris la Nisa, mergeam să mă fac ajutor de librar pe Coasta de Azur, și cineva, poate chiar Acela, dacă s-o fi învrednicit să existe în ziua aceea, o așezase în fața mea.

Am știut de când am văzut-o că îmi va da toată viața peste cap, dar nu mai puteam să mă opun. I-am spus prietenului cu care eram, bunul Jacques, librarul: „Ai ocazia să o vezi primul pe viitoarea mea soție!”.

Dragostea, dragostea adevărată vreau să spun, are forța asta, care te subjugă, e o tiranie, n-ai cum să scapi, nu există scăpare, nu ai unde să te ascunzi, deși unii naivi încearcă.

O chema Anna, ca pe eroina lui Tolstoi, „Ce bine că n-au fost probleme la gară”, i-am spus, iar ea nici măcar nu a zâmbit. O croitoreasă, o croitoreasă alsaciană, crescută de o mamă despotică lângă Strasbourg, o mamă despotică din fericire răposată. Iat-o, deci, pe cea care îmi va fi mireasă. Da, da, i-am spus totul chiar de la început: o iau de la bărbatul ei, indiferent ce părere va avea nefericitul despre acest deznodământ, o iau și mă însor cu ea.

Dintotdeauna am putut să văd ce va fi mai departe, așa că nu e de mirare că tot repetam fraza aceasta: „Vă rog, acum dați-mi voie să vă povestesc viitorul”.

Erau, desigur, ca întotdeauna, mai multe probleme: ea chiar avea un bărbat, nici n-ar fi putut să nu aibă o asemenea femeie făcută pentru viața de cuplu, iar eu eram deja însurat cu văduva unui prieten care murise demult, până în război, dar asta e o altă poveste.

Și chiar așa am făcut, cum v-am spus, am luat-o, cu cuțitul în mână, ca în secolul trecut, dați-mi voie să vă povestesc viitorul.

Chiar așa, da, pe peronul din Nisa i-am luat-o bărbatului, sub amenințarea șifului, ca la noi la Brăila. De atunci a început o istorie de amor pentru care a meritat, totuși, să-mi trăiesc viața. Și uite că am ajuns aici, dați-mi voie să vă povestesc viitorul.

Am ajuns aici în dimineața aceasta, sunt un bărbat trecut de patruzeci de ani, dar sângele meu clocotește încă, neîndoielnic mai pot face o femeie să urle de plăcere, un bărbat cu părul răvășit, cu o haină prea lungă și prea largă, o pălărie ca înainte de război, și un mers ca un galop, ca și cum m-aș fi grăbit dintotdeauna către dez-nodământ. Sunt bolnav, o știu prea bine, și nu peste mult am să mor, dați-mi voie să vă povestesc viitorul.

Și într-un pat de hotel mă așteaptă o femeie. Iar în Franța mă așteaptă o altă femeie, deloc Penelopă, și eu nu pot să fac altceva decât îmi spune inima, blestemata asta de inimă, care singură m-a purtat pe toate drumurile. Eu sunt inima mea și în inima mea e loc pentru mai multe iubiri, Anna trebuie să înțeleagă, nu vreau să o pierd, nu pot să o pierd – și nici pe Bilili, niciodată, acum e prea târziu, dați-mi voie să vă povestesc viitorul.

Vreau să fiu un om cinstit, oamenii cinstiți sunt cele mai rare ființe de pe pământ, precum știa și Diogene, am și scris asta undeva, dar nu reușesc să-mi aduc aminte unde, că omul când nu mai este copil devine cel mai dezgustător animal: animalul cumpătat. Niciodată n-am avut o memorie bună.

Îmi amintesc, totuși, de ungueroaica din casa Thüringer. Numele ei era Iulia și ochii ei erau verzi, cum e Dunărea vara. M-a iubit în treacăt și chiar n-am mai fost copil din noaptea aceea, dar un animal cumpătat tot n-am devenit, eu nu – niciodată.

Și de toate acele fete cu părul negru și ochii tăciune pe care mama mi le propunea doar ca să mă vadă însurat, legat de pământ, de ea și de Brăila, un om în rândul lumii, fără libertate și fără alt viitor decât trecutul. De ele îmi mai amintesc. Și bineînțeles că am fugit.

Și de Maria, fata aceea mai ușoară ca fulgul, cu cererile ei atât de ciudate în arta amorului, ea, care m-a acuzat că am răpit-o, pe la începutul secolului, de am scăpat de pușcărie doar după ce i-am zugrăvit judecătorului casa, o soluție brăileană, admit, dar singura care mi s-a arătat.

Îmi amintesc de toate acestea, îmi amintesc fiindcă asta facem noi, bărbații, când cucerim continente noi, ne amintim de fantomele care ne-au bântuit adolescența, tinerețea, timpul trecut, chiar și noi, cei care nu avem o memorie prea bună, facem așa.

Și de fata aceea fără nume pe care am văzut-o cândva la Napoli, pe la '907, parcă, v-am spus că memoria nu mă ajută, în hainele ei rupte, cu o cârpă acoperindu-i vag sânul stâng și cu gura pruncului ei acoperindu-i sânul drept, mergea de parcă ar fi fost singură sub o furtună de zăpadă, de parcă ar fi fost o legendă, iar eu, vagabondul, sărmanul de mine, am tras-o sub întuneric și am iubit-o acolo, în stradă, cu pruncul între noi, cu milă și cu o dragoste de credincios. Îmi amintesc ochii ei, niciodată nu uit ochii femeilor, asta nu, erau ochii unui înger, iar fiul ei, căruia i-am spus fiul omului, a adormit între noi, în legănarea noastră blândă, iubirea ei nu mă costa nimic, niciodată n-am plătit o femeie pentru iubire, eu nu – niciodată, dați-mi voie, dați-mi voie să vă povestesc viitorul.

Când am scris-o pe Chira, cititorii, chiar și cei cu inima curată, au crezut că mă spovedesc, dar greșeau. Nu era spovedania mea.

Dar Chira chiar a existat, iar eu am întâlnit-o de atâtea ori, la Stambul și la Damasc și într-o iarnă la Alexandria. Uneori, când îmi îngădui să mai cred în progres, privesc zborul avioanelor pe cer, oamenii vor învăța să trăiască și așa, iubindu-se în zbor, nostalgici după cuvinte care încă nu s-au născut, dați-mi voie să vă povestesc viitorul.

La Geneva, marile hoteluri au scările în spirală, iar eu înaintez în spirala aceasta fără să îmi pierd răsufarea, camera cinci e la primul etaj, înaintez către femeia care mă așteaptă în ziua care a început cu ea tot răsucindu-se și răsucindu-se în fusul amorului,

îi datorez scuze și, poate, o explicație, dați-mi voie să vă povestesc viitorul.

N-am avut niciodată verighetă din aur. Și aur e un cuvânt urât mirositor. Verigheta mea e un inel banal, dar și el înseamnă ceva. Niciun inel nu e banal.

Și acum urc scările și în mine coboară o liniște, coboară puțin trist, dar cu demnitate, cum coboară uneori steagurile în bernă, de mâna omului, dați-mi voie, vă rog, acum dați-mi voie să vă povestesc viitorul.

Dacă aș putea să alerg, dacă nu aș avea gheara aceasta în piept, dacă nu aș fi tuberculos, dacă nu voi muri din atâta lucru, acum aș alerga, dar nu pot să alerg, dar pot să strig și strig:

— Așteaptă-mă, Bilili! Așteaptă-mă!